

La valoració qualitativa del llenguatge
Eina per al diagnòstic dels retards i dels trastorns del llenguatge

Maria Rinos Martí
Logopeda i pedagoga

Resum

Aquest article proposa una valoració del llenguatge que aporti informació sobre el desenvolupament emocional i cognitiu del nen, al·ludint d'una banda al procés de diferenciació jo-no jo (subjecte-objecte) i de l'altra al d'accés a la capacitat simbòlica. Ambdós són necessaris per a l'adquisició d'un llenguatge propi al servei de la comunicació i del pensament.

Bion considera que el desenvolupament emocional i el desenvolupament cognitiu es van construir de forma paral·lela des de la concepció i durant els primers anys de vida.

Exposaré un esquema amb unes preguntes que ajudin a tenir en compte la informació que s'amaga darrere una manera pròpia i única que té cada nen de relacionar-se, de pensar i de parlar, i que ajudin a comprendre en quin o en quins moments evolutius es troba en relació amb els processos esmentats. Aquestes dades poden aportar elements per al diagnòstic mèdic i/o psicològic de cada cas.

Aquest esquema consta dels següents apartats: interacció mare-pare/nen, interacció nen/mare-pare, funcions del llenguatge, semàntica, morfosintaxi, fonologia i fonètica.

Paraules clau

diferenciació, simbolització, *rêverie*, separació, imitació, equació simbòlica, ideograma, interacció verbal, trastorn del llenguatge.

Abstract

The present article proposes a language evaluation that provides information about the child emotional and cognitive development, studying the differentiation process myself-not myself (subject-object) and, on the other hand, the access to the symbolic capacity. Both processes are necessary for the acquisition of an own language at the service of communication and thought.

Bion considers that the emotional and the cognitive development are being constructed in parallel, from the moment of conception through the first years of life.

I will present an scheme with some questions that will help to unearth the information behind the unique way that each child has to think, to talk and to relate to others. All this information will help understanding in what evolutive moment or moments this child is and and will provide data to the medical and/or psychological diagnosis".

The mentioned scheme include the following sections: mother-father/child interaction, child/mother-father interaction, language functions, semantics, morphosyntax, phonology and phonetics.

Keywords

differentiation, symbolization, *rêverie*, separation, imitation, symbolic equation, ideogram, verbal interaction, language disorder.

Tenint en compte que el llenguatge, com a codi convencional, està constituït per una sèrie de significants que tenen una relació arbitrària amb els significats que representen, és lògic pensar que l'accés a un codi simbòlic requereix capacitat de simbolització.

En alguns àmbits de la psicolingüística i també de la logopèdia sembla que s'ha posat l'èmfasi en els aspectes cognitius i instrumentals necessaris per a l'adquisició del llenguatge i no s'ha valorat la rellevància del desenvolupament emocional del nen per a l'adquisició del llenguatge, ni la relació d'aquest aspecte amb la dimensió simbòlica del llenguatge.

Per altra banda, la valoració de les diferents dificultats en el desenvolupament del llenguatge s'ha centrat més en la descripció de les àrees que el conformen i en la valoració dels aspectes instrumentals implicats.

En aquest article proposo un esquema amb unes preguntes amb la pretensió de valorar qualitativament el llenguatge en relació amb els processos de diferenciació i de simbolització directament relacionats amb la seva adquisició. Intento eixamplar els objectius de la valoració del llenguatge, sense oblidar que el més important sempre és l'anàlisi cas per cas. Aquest treball ha sorgit de la meua experiència professional.

Una valoració qualitativa del llenguatge ens pot donar molta informació per comprendre el funcionament emocional, relacional, cognitiu i lingüístic de cada nen i pot aportar elements per el diagnòstic psicològic i/o mèdic. El treball multidisciplinari ens permet integrar la informació que ens aporta la valoració del llenguatge amb la valoració dels altres professionals. Els diferents aspectes del llenguatge estan interrelacionats, així com també ho estan els diferents aspectes del desenvolupament. Els valorem per separat per, posteriorment, integrar la informació obtinguda. Fem una anàlisi per després fer-ne una síntesi. És també el que fem quan posem en comú la comprensió de cada cas entre els diferents professionals. Això ens permet tenir una comprensió més completa i més profunda del nen i del seu entorn més proper.

Faré una introducció teòrica en relació amb els aspectes del desenvolupament que tenen una relació directa amb l'adquisició i el desenvolupament

del llenguatge i són determinants en la configuració dels anomenats trastorns del llenguatge.

1. El desenvolupament emocional i relacional del nen: procés de diferenciació.
2. El desenvolupament cognitiu: capacitat de representació mental i capacitat de simbolització.
3. La capacitat d'imitació de models verbals.

1 i 2- El desenvolupament emocional, relacional i cognitiu del nen, segons la teoria psicoanalítica, es van construir de forma paral·lela des de la concepció i durant els primers anys de vida. Citant Bion, Albamonte i altres afirmen que "el desenvolupament de la capacitat de pensar, i, per tant, del procés d'accés a la simbolització, és indissociable de l'experiència emocional"¹ i va paral·lel al procés de diferenciació. Aquests autors entenen "el desenvolupament de la capacitat simbòlica com un procés intern que s'inicia des dels primers instants de vida i que és el resultat de l'elaboració i la metabolització de l'experiència emocional del bebè en funció del vincle mare-bebè". Quan el bebè experimenta un malestar confús i la mare, amb la seva capacitat de *rêverie* o somieig dona significat i resposta emocional a aquest malestar (gana, son, fred, necessitat de contacte...), es van creant en la ment del bebè registres d'emocions i sensacions integrades que quedaran disponibles per ser evocats. A partir de la contenció de la mare de les experiències emocionals del nadó, aquest va interioritzant-les i d'aquesta manera pot contenir les seves ansietats i anar incorporant diferenciacions bàsiques, com agradable/desagradable, dins/fora, etc.

Freud planteja que quan el nen té gana plora fins que la mare satisfà la seva necessitat i la tensió cedeix; es tracta de la primera experiència de satisfacció. Quan la tensió torna a aparèixer, en un primer moment l'aparell psíquic recrea l'al·lucinació de la primera escena de satisfacció. Aquesta al·lucinació

---

1. Albamonte, M.A. i altres: "La importancia de la simbolización en los procesos de aprendizaje", pàg. 110.

no satisfà la necessitat i es tracta de buscar en la realitat allò que correspon al que fou al·lucinat mitjançant el plor.

El nadó podrà esperar un cert temps a ser alimentat perquè ha viscut l'experiència de ser satisfet abans que el malestar per la gana es faci insuportable. Té el recurs de recórrer a aquests registres que han quedat a la seva ment i reviu la vivència de satisfacció per calmar el seu malestar. En adonar-se que la succió sense el pit no fa passar el malestar, té la possibilitat de constatar l'absència de l'objecte i, si la pot tolerar, expressa la frustració amb el plor o la irritació. La vivència de frustració suportable dona lloc a la demanda i posa en marxa el pensament. Per això és important donar un temps d'espera adequat a cada moment evolutiu i a cada nen en concret, no anticipar-se sempre a la demanda, ni retardar-la excessivament.

Winnicott puntualitza posteriorment que quan la mare, durant els primers temps de vida, dona una resposta immediata a l'al·lucinació del nadó, introduint l'objecte que la substitueix, aquest té la il·lució que ha estat ell qui ha creat l'objecte de satisfacció i no té manera de distingir entre l'objecte real i el de l'al·lucinació. Aquest objecte l'anomena transicional. A partir d'aleshores es tracta que la mare ensenyi progressivament al nen a experimentar la frustració perquè sigui capaç de percebre la diferència entre la realitat i la il·lució.

Perquè sorgeixi un llenguatge propi i comunicatiu és tan necessari l'esmentat vincle inicial com l'elaboració de la separació de l'objecte-mare. Si la mare està sempre present o s'anticipa a les necessitats del nadó, aquest no necessita recórrer als esmentats registres, no es podrà representar l'absència de la mare, ni descobrir l'existència d'un altre diferenciat que satisfaci les seves necessitats.

A partir de la diferenciació jo-no jo, el nadó pot sortir de l'espai unidimensional (boca i pit són un contínuum) per adquirir certa noció de subjecte-objecte, de continent-contingut i el conseqüent sentiment d'identitat. Coromines considera que en un determinat moment l'infant descobreix que el pit no surt de la seva boca, sinó que desapareix amb la mare, que li pertany a ella.

Si les primeres relacions han tingut una consistència suficient i la maduració neurològica ha fet el seu camí, el nen haurà desenvolupat representacions mentals

de les persones que el cuiden i dels objectes que coneix. Quan la mare no estigui present podrà representar-se-la mentalment i això farà que se'n pugui separar sense el malestar pel sentiment de pèrdua i abandó de quan no tenia aquesta possibilitat. Això s'inicia a l'etapa que Piaget anomena permanència de l'objecte, quan el nen pot buscar un objecte absent, amagat, perquè se'l representa mentalment. Li encanta jugar al tat o cucut i no es cansaria mai de repetir aquest joc, per reviu l'emoció de ser trobat i/o el plaer del control de la pèrdua i del retrobament.

Grimalt explica el concepte d'ideograma de Bion, "un ideograma és la impressió sensorial transformada en una imatge visual que integra les sensacions que formen l'experiència de relació, i és el primer pas cap a la representació simbòlica".²

"L'ideograma s'entén com el símbol gràfic que representa un objecte o una idea sense expressar, a diferència del sistema fonètic de la paraula, que són els sons que formen el nom. Conté allò manifest i allò latent, allò comunicat però no articulat i bàsicament porta en el seu si sensació i emoció"³ Grimalt afegeix que segons Bion (1957) "el pensament sorgeix d'una matriu primitiva d'ideogrames"⁴. L'autora afirma que "...si domina el principi de plaer, i no es tolera la manca de l'objecte, aquest ideograma en lloc d'evolucionar vers la representació de l'absència per transformar-la en un record simbòlic, serà evacuat en el món sensorial, motor o perceptiu".⁵

Hanna Segal valora que en l'equació simbòlica el símbol s'equipara amb la cosa simbolitzada i considera que aquesta s'utilitza per negar l'absència de l'objecte o per controlar-lo (el nen només pot anomenar la mare amb la mare present). El mot equival a la visió i presència de l'objecte, i sense aquests no hi haurà mot. L'equació simbòlica no representa l'objecte sinó que equival a l'objecte. Aquesta també pot ser un estadi evolutiu, cap a la simbolització.

2. Grimalt, A.: "Processos mentals primaris transformació de l'experiència emocional", pàg. 32.

3. Ibid. Pàg. 33

4. Ibid. Pàg. 33

5. Ibid. Pàg. 32.

Segal considera que el símbol s'utilitza per representar l'objecte i superar-ne la pèrdua (anomenar la mare quan no hi és). Aleshores l'objecte conegut pot ser recordat i ser representat pel nom quan és absent.

Hi ha nens que es queden a l'estadi de l'equació simbòlica o que oscil·len entre aquest i el símbol; aquests nens solen construir un llenguatge imitatiu i/o concret que limita la comunicació i el pensament. Ens referim a nens amb un trastorn del llenguatge.

3 - La capacitat d'imitació de models verbals també té molt a veure amb les experiències de relació i d'interacció del nen amb el seu entorn afectiu, i es desenvolupa paral·lelament al desenvolupament emocional i cognitiu del nen.

La imitació es va construint paral·lelament al vincle pares/nen i a partir de l'enorme atenció que el nadó posa en les primeres paraules que mare i pare li dirigeixen, passant pels intercanvis de sons entre ells durant els primers temps de vida i posteriorment amb l'aparició, en moments de benestar, del laleig auto sensorial i/o comunicatiu, que va donant eines al nen per fer intents d'imitació del model adult que apareixeran més tard. Al voltant de l'any, el nen aconsegueix dir les primeres paraules. Ha assolit un cert grau de diferenciació i imita espontàniament l'altre perquè s'identifica amb aquest adult que parla. Va descobrint progressivament que a través del llenguatge pot comunicar-li allò que li crida l'atenció, allò que li agrada, el que no li agrada, el que li cal, etc. Paral·lelament descobreix que a través d'escoltar l'adult pot comprendre millor el món que l'envolta i que li desperta curiositat i temença i pot satisfer la seva curiositat i fer minvar les seves pors. Amb aquesta motivació el nen va incorporant el llenguatge com una forma de comunicació amb l'altre. Sense l'experiència emocional de l'intercanvi i sense la possibilitat d'identificació amb l'altre, no es pot desenvolupar la capacitat d'imitació de models verbals al servei de la comunicació.

Cal tenir en compte que en l'evolució del nen, tal com va demostrar Piaget, la imitació d'estructures precedeix les operacions mentals necessàries per poder-les comprendre, o sigui que qualsevol nen pot usar una estructura que no comprèn en tota la seva dimensió. De vegades és difícil diferenciar si l'expressió del nen es basa en gran mesura en la imitació diferida, sense

conèixer, ni ser capaç de generalitzar el significat de determinats significants, o si es tracta de construccions resultants de processos de conceptualització i d'abstracció amb el suport de la imitació.

L'accés a la imitació no sempre es produeix en harmonia amb la resta d'aspectes del desenvolupament. Veiem un decalatge important en nens que tenen molta capacitat per reproduir el model adult i usen paraules i expressions de forma imitativa sense tenir el nivell de simbolització necessari per conèixer els significats de les paraules que usen i sense establir una veritable comunicació. Quan és així, tal com diuen Bion i Meltzer, la imitació no pot generar pensament, ni possibilitar el creixement mental, tendeix a conduir a l'empobriment i al bloqueig del pensament. En aquests casos, el nen possiblement ha accedit a aquesta capacitat imitativa per les seves habilitats innates i/o per possibles estímuls auditius rebuts de forma dissociada de les emocions. Ens trobem amb nens que han estat moltes hores davant de pantalles i/o amb pares molt verbals amb un discurs mancat d'emotivitat. La imitació no pressuposa introjecció.

En determinats trastorns del llenguatge aquest decalatge imitació versus simbolització és molt important. L'habilitat de cada subjecte per imitar en directe i en diferit els models lingüístics pot determinar aspectes formals del llenguatge però no determina els processos interns.

Introducció a l'esquema

Als serveis d'atenció precoç arriben nens amb retards d'adquisició del llenguatge més o menys importants. Cal mirar d'entendre, conjuntament amb els altres professionals, com s'han produït aquests processos inicials de vinculació i de separació que fan possible el desenvolupament del llenguatge per comprendre el funcionament mental, relacional i lingüístic de cada nen i el seu retard en el llenguatge.

No hem d'oblidar els aspectes biològics (neurològics, auditius, etc.) així com tampoc els aspectes socials, aspectes que no treballarem directament en aquest esquema però que considerem fonamentals.

L'esquema que exposaré consta d'unes preguntes que ens podem formular com una guia per ordenar tot allò que tenim al cap quan escoltem parlar un nen amb l'objectiu de treure'n el màxim d'informació possible en relació amb una manera pròpia i única que té de relacionar-se, de pensar i de parlar. Les preguntes que fan referència a la comprensió i a l'expressió responen a moments evolutius i a estratègies que poden donar-se en el desenvolupament del llenguatge de qualsevol nen i passar inadvertides. Si es consolida un retard i l'ús de determinades estratègies no pròpies de l'edat, podem pensar en dificultats en els processos de diferenciació i de simbolització que es reflecteixen en un trastorn del llenguatge.

Crec en la comprensió del cas per cas, en la particularitat de cada nen, i no voldria que aquests ítems es pensessin com a simples relacions de causa-efecte. Crec que el logopeda ha de tenir formació teòrica sobre el desenvolupament global del nen i ha de treballar amb professionals d'altres camps per tenir accés a una comprensió global de cada cas. El llenguatge no es pot valorar independentment de la resta d'aspectes del desenvolupament ja que reflecteix el funcionament psíquic de cada subjecte.

De cada un dels apartats valorats, proposaré en primer lloc les preguntes que ens podem formular en valorar el llenguatge del nen. Tot seguit justificaré l'elecció d'aquestes preguntes i suggeriré diferents interpretacions que hi podem donar sense que aquestes interpretacions n'exclouin d'altres possibles.

La valoració qualitativa del llenguatge

1- Interacció verbal

1.1- Interacció del pare i/o mare amb el nen

La interacció pares/nen reflecteix aspectes del vincle que s'ha establert en les primeres etapes del desenvolupament i també reflecteix si aquesta interacció està afavorint l'accés a la diferenciació i a la simbolització.

- Escolta el nen?
- Entén les produccions del nen? El sobreinterpreta?
- Posa paraules a les accions del nen en procés d'adquisició?
- Imita el que el nen diu, per confirmar-li que l'ha entès i per donar-li un model immediat correcte en el procés d'adquisició?
- S'anticipa i respon en lloc del nen quan hi ha una tercera persona que pregunta?
- S'adequa als interessos del nen per interaccionar verbalment? Introduïx un tema per fer-lo parlar lligat als interessos del nen? L'introdueix en un moment adequat?
- S'adequa al nivell de comprensió del nen quan li parla?
- Estableix una dinàmica de pregunta-resposta? De pregunta amb resposta apresada? Dona un temps d'espera suficient? Dona una resposta equivocada perquè el nen la corregeixi? Inicia les frases perquè el nen només les hagi de completar?
- Corregeix reiteradament les produccions del nen? El fa imitar? De quina manera?
- Li retorna les produccions, correctes i ampliades? Aclarint-li el contingut si és confús o erroni?
- El posa en situació d'evocar experiències viscudes? En el moment adequat? Li anticipa esdeveniments significatius?
- L'enganya?
- Li aporta coneixements adequats al nivell i a l'interès del nen? Posa paraules als seus sentiments quan cal?

En el procés d'adquisició del llenguatge els pares escolten, posen paraules a les accions, idees, necessitats, desitjos i emocions del nen, quan ell encara

no disposa d'aquestes paraules i ho fan sense convertir-ho en una cosa mecànica i obligada. Sorgeix d'una forma natural en molts pares. El nen va identificant i reconeixent el significat d'aquestes paraules. És important recollir, quan és possible fer-ho, les seves primeres expressions distorsionades i demostrar al nen que se l'ha entès perquè s'anima a seguir parlant.

La imitació induïda, quan encara no hi ha un desig autèntic del nen per incorporar el llenguatge de l'adult, és en general poc eficaç i pot contradir l'objectiu d'harmonitzar els diferents aspectes del desenvolupament i afavorir que el nen parli "com un lloró".

És convenient recordar amb paraules les experiències viscudes, sobretot quan tenen una càrrega emocional important. En nens que estan començant a parlar, cal fer-ho amb un marge de temps curt, i en nens més grans es pot fer amb un marge de temps més llarg. La reacció del nen, la seva escolta atenta i/o el seus comentaris ens indiquen si estan evocant o no aquella experiència viscuda.

També ajuda a la simbolització i a la preelaboració d'una experiència significativa el fet de parlar-ne abans que es produeixi (metge, separació, situacions que trenquen la rutina, etc).

Crec que no hi ha una única manera adequada d'interactuar. He donat algunes idees generals però sovint hem de "crear" maneres diferents per ajustar-nos a les particularitats de cada cas.

És important observar si l'adult té en el seu cap un nen amb una subjectivitat pròpia a qui s'ha d'escoltar per saber què vol, què li passa, quins interessos i quines idees té, o si per contra l'adult es confon amb el nen, l'endevina, el sobrentén, s'anticipa, condueix el seu discurs i/o respon en lloc seu.

També cal considerar si l'adult es relaciona amb el nen real que té al davant o es relaciona amb un nen que té a la seva fantasia, si li parla per sobre o per sota del seu nivell de comprensió. És igualment important observar si l'adult inhibeix l'expressió espontània del nen, tant en el joc com en el llenguatge, per dificultats d'entrar en contacte amb sentiments que considera negatius (agressivitat, tristesa, gelosia, etc.), possiblement perquè no els pot sostenir ni tampoc contenir o per manca de confiança en els recursos del nen.

Moltes vegades s'observa en les sessions de tractament conjuntes pares-nen, que la preocupació, l'angoixa o la culpa dels pares en relació amb les dificultats del fill fa que estableixin una interacció poc natural (pregunta-resposta, frases inacabades per ser completades, preguntes amb respostes apreses...), i donin molt poc espai a la seva expressió espontània, que és la més valuosa per saber com parla, com pensa i què ens vol explicar. Aquest mateix tipus de interacció també es pot donar a casa. Altres vegades, per mostrar les capacitats lingüístiques del nen, l'adult li dona una informació errònia perquè aquest la corregeixi. Crec que s'ha de transmetre en tot moment que el llenguatge serveix per entendre'ns i que podem confondre el nen petit amb aquesta estratègia, i també amb l'engany i la mentida. Meltzer, en estudiar les funcions emocionals de la família, va parlar de com afecta el nen la creació de mentides i de confusió, i va afirmar que les mentides són un verí per a la ment.

1.2 - Interacció del nen amb mare i/o pare

La forma d'interaccionar de cada nen amb el seu pare, mare o amb un altre adult ens dona informació sobre si el nen té desig de comunicar-se, si pot fer-ho verbalment, si ha comprès la finalitat comunicativa i bidireccional del llenguatge i si té desig d'incorporar la llengua materna com a pròpia.

- Generalment, escolta l'adult? Només l'escolta quan es refereix a allò que capta la seva atenció en aquell moment? Si està centrat en una activitat no és capaç d'escoltar?
- Si està en procés d'adquisició, imita espontàniament les produccions de l'altre?
- Fa produccions espontànies dirigides a l'altre? Parlant com per a ell mateix? Té interès en ser entès? Busca estratègies per ser entès?
- Respon a les preguntes que se li fan? Formula preguntes, esperant una resposta?
- Ha captat el sentit comunicatiu del llenguatge?

De vegades quan un nen ens diu coses ja valorem que es comunica bé i ens oblidem de si és capaç o no d'escoltar l'altre. Veiem nens amb greus problemes de relació que estan desconnectats del seu entorn i no són capaços d'escoltar. També trobem d'altres nens que han viscut experiències de relació i d'interacció verbal pobres o poc adequades. Alguns d'aquests nens tendeixen a buscar poc la relació amb l'altre, tot i que no la rebutgen. Encara no han descobert un interlocutor vàlid, que estigui present, que acompanyi i s'adeqüi a les seves necessitats relacionals. Sovint, en descobrir-lo s'inicia l'interès per escoltar. Anne Álvarez ens parla dels "nens negligits" que mostren indiferència pel món dels sentiments i falta de curiositat. No esperen que en surti res del fet de trobar-se amb l'altre. Aquests nens negligits podrien formar part del grup de nens als qui ens referim.

Pel que fa a l'expressió, potser que el nen tingui interès a comunicar-se amb l'altre malgrat tenir pocs recursos lingüístics i busqui diverses estratègies per fer-ho. També pot passar que el nen s'expressi de forma poc dirigida a l'altre, que parli com per a ell mateix i costi d'entendre'l. Potser no pretén ser entès; el llenguatge acompanya la seva acció o les seves idees però encara no està integrat com un vehicle per a la comunicació. Aquest mateix nen tampoc no respon a les preguntes de l'altre. Pot tenir a veure amb dificultats en el procés de diferenciació. El llenguatge encara no és usat com un vehicle de comunicació entre dos éssers diferents. El nen encara no pot tolerar la diferència amb l'altre. La capacitat de formular preguntes a l'adult amb intenció de saber-ne la resposta també pressuposa una ment i un saber diferent del propi en la ment de l'altre.

Ja hem comentat la importància de la imitació espontània com a índex del desig de integrar el llenguatge de l'altre.

2 - Funcions del llenguatge

Les funcions del llenguatge ens donen informació sobre l'ús que el nen fa del llenguatge. Valorar-lo pot contribuir a la comprensió de la relació que el

nen estableix amb l'altre i també del seu funcionament emocional i cognitiu. Caldrà valorar conjuntament amb el psicòleg les diverses formes de relació i/o de no relació de cada nen.

Per valorar aquest aspecte he triat la classificació que va exposar Ignasi Vila (1984), seguint Mc Shane (1980), perquè fa referència a les funcions del llenguatge durant els primers anys de vida i considera que el llenguatge, a més a més d'una funció comunicativa, compleix una funció representativa. Fa constar que les característiques específiques del signe lingüístic fan possible treballar mentalment amb símbols i en conseqüència ampliar la capacitat de raonament en el sentit del pensament simbòlic. Inclou també, en termes de Vigotski (1934), la funció de regular i planificar l'acció de l'infant amb el destí de ser interioritzada i intervenir en el desenvolupament cognitiu del nen.

He afegit matisos en forma de pregunta en cada categoria per donar una informació més precisa sobre la forma de relació i pensament de cada nen en funció de l'ús que fa del llenguatge.

2.1- Categories de regulació

Pretenen regular l'atenció o l'acció de l'altre.

2.1.1 - Atenció: Procediment que intenta dirigir l'atenció d'una altra persona vers algun objecte, acció o esdeveniment.

- Crida l'atenció de l'altre? (Ex.: mira, a Kome a poyito X mira, el pollito come)

2.1.2 - Requeriment: Procediment que sol·licita que una altra persona faci o aconsegueixi quelcom per al nen, o bé per demanar el permís de l'adult per fer alguna cosa.

- Requereix alguna cosa de l'altre? (Ex.: ayuya? Pitá kaKó x pinta un caragol)

2.1.3 - Vocatiu: Producció per cridar una altra persona per localitzar-la o per exigir-ne la presència.

- Crida la mama o una altra persona? Quan és present? Quan no hi és?

2.2 - Categories informatives

2.2.1 - Designació: Producció que fa referència a una persona o a una cosa amb l'únic objectiu d'anomenar-la.

- Denomina amb l'objecte present? (Ex.: ete, uvejita). Només usa aquesta funció? Denomina sense un suport visual? (Ex.: quan demana un objecte que no està present)

2.2.2 - Descripció: Producció que informa sobre un objecte, acció o esdeveniment.

- Descriu en el context de l'ara i l'aquí? (Ex.: tene u piko). Descriu una situació creada per ell? (Ex.: éto e cole a pequeño x éto es el cole de los pequeños). Només usa les funcions de designació i descripció?

2.2.3 - Informació: Producció que informa més enllà de l'ara i l'aquí.

- Informa més enllà de l'ara i l'aquí? (Ex.: yo comido labuglesa x yo he comido una hamburguesa). (Ex.: Dimas voy a metge x dimarts voy al metge)

He afegit unes subcategories que m'han semblat interessant de tenir-les en compte.

- Informa sobre la seva realitat? (Ex: ti una pima que és Laia x tinc una cosina que es diu Laia)
- Informa sobre situacions imaginàries? (Ex: conte inventat). Confon fantasia i realitat?
- Informa sobre els seus coneixements? (Ex: as dinosaras tenen Kesta)

3 - Categories d'expressió

Aquesta categoria no gira entorn de la realitat física o de les persones que envolten l'individu, sinó entorn de l'individu mateix.

3.1 - Realització: Producció que descriu una acció que l'infant realitza o acaba de realitzar (Ex.: he cotao e pan x he cortado el pan)

- Acompanya l'acció amb paraules? Es tracta d'una acció imaginària? Per comunicar amb l'altre? Per a ell mateix?

3.2 - Determinació: Procediment que expressa les intencions de l'infant de realitzar una acció immediatament.

- Anticipa amb paraules l'acció que realitzarà en el context? (Ex: te voy a curá e corasón)

3.3 - Jòica: Producció que expressa conviccions i sentiments del nen.

He afegit la categoria jòica que inclou tres subcategories que Vila situava en la categoria d'expressió (rebuig, protesta, acceptació).

Expressa: el seu rebuig (Ex.: no uta), **la seva protesta** (Ex.: no kiego), **la seva acceptació** (Ex.: vale), **els seus desitjos i voluntats** (Ex.: quiero jugá a coche), **les seves dificultats** (Ex.: no puedo), **les seves conviccions** (Ex.: e pau e malo), **els seus sentiments?** (Ex.: teno miedo)

4 - Categoria de diàleg

4.1 - Imitació

4.2 - Resposta

4.3 - Pregunta

Aquesta categoria s'ha comentat en l'apartat de la valoració de la interacció nen/adult, adult/nen. He afegit una subcategoria:

4.4 - Expressió espontània

4.5 - Continuació

Correspon a quan l'infant utilitza un procediment vocàlic per mantenir la

conversa, independentment del significat. S'ha comentat en l'apartat d'expressió preverbal.

4.6 - Variada

Serveix per a aquells termes que no poden ser classificats en les categories anteriors, especialment les fórmules socials.

Pel que fa a les categories de regulació, des de molt aviat el nen reclama l'atenció de l'altre, vol ser mirat i escoltat per l'altre. Trobem nens que mai o quasi mai criden l'atenció, ni reclamen la relació amb l'altre. Com sempre, cal veure cada cas perquè pot respondre a dificultats de relació o a una actitud reactiva a l'entorn.

D'altres nens no toleren ser ajudats per l'altre. Sovint els pares i l'escola els descriuen com "independents" i ho valoren positivament, tot i tractant-se de nens molt petits. Aquests nens potser neguen l'absència i la diferència amb l'altre i no poden reconèixer que el necessiten.

D'altres nens per evitar la diferència i la frustració regulen constantment l'acció de l'altre donant-li ordres per controlar-lo i evitar d'aquesta manera la diferenciació. També pot ser que amb aquest tipus de relació reproduïen el model de relació que s'ha establert amb ells.

Les categories informatives de denominació i descripció són usades en les primeres etapes del desenvolupament. El nen descobreix que les coses es poden anomenar. Evolutivament primer apareix la denominació de l'objecte present, la paraula no substitueix l'objecte, hi està associada. Posteriorment, quan el nen ha desenvolupat un cert nivell de simbolització, la paraula pot ser evocada en absència de l'objecte. En parlarem amb més deteniment en l'apartat del lèxic. Generalment les primeres paraules que el nen aprèn tenen una càrrega emocional important. El nen té un desig natural de comprendre el món que l'envolta, de copsar semblances i diferències i el llenguatge l'ajuda a fer-ho. Ara bé, si la denominació i la descripció són usades com a única funció del llenguatge que perdura en el temps, podria fer-se amb la finalitat d'evitar la relació i/o el contacte amb el món de les emocions.

En l'esquema diferencio la descripció d'una situació existent en l'ara i l'aquí, de la descripció d'una situació creada pel mateix nen, en què el mateix nen pot assignar un significat a un significat que ha creat ell, fet que requereix una major capacitat simbòlica i creativa.

La funció d'informació del més enllà de l'ara i l'aquí, sense suports contextuals, requereix una capacitat de representació i/o de simbolització. En el marc de l'atenció precoç trobem molts nens que hi accedeixen tard. En aquesta funció les paraules han de poder substituir les situacions absents.

El nen petit té la necessitat de parlar dels seus referents afectius i de les seves possessions (Ex.: mi papa tene un camón x mi papa tiene un camión, teno una cavadoda x tengo una excavadora...). Quan la curiositat del nen va més enllà del seu entorn afectiu, el llenguatge també és usat per transmetre coneixements. Aquesta funció pot ser un índex de progrés ja que suposa un descentrament en relació amb l'egocentrisme. Ara bé, si aquesta funció és usada de forma exclusiva en detriment de les altres funcions, pot ser un senyal de dificultats per connectar amb el món de les emocions i per la relació amb l'altre.

Alguns nens ens parlen d'experiències o situacions poc creïbles, potser s'estan referint a uns dibuixos animats, a un joc o a les seves pròpies fantasies. Cal comprovar si el nen és capaç de diferenciar aquestes experiències de les reals.

En relació amb l'ús de les categories expressives de realització i determinació, els nens que desitgen compartir la seva activitat i que tenen una certa consciència de la seva subjectivitat poden explicar el que fan de forma dirigida a l'altre. Quan expliquen també el que faran en un moment posterior mostren una representació i planificació de la seva acció, un fil conductor que denota un nivell evolutiu superior al del nen que va actuant en funció del que té al davant i/o dels seus impulsos i no és capaç d'anticipar les seves accions. Si s'expressen de forma poc dirigida a l'altre pot tractar-se de dificultats en el procés de diferenciació i caldrà contrastar-ho amb la capacitat d'escolta i de donar resposta, que ja hem comentat anteriorment.

He afegit a les categories expressives, la funció jòica, que valora la importància que el nen s'expressi lliurement, des d'ell mateix, i tingui la suficient

confiança en l'altre com per comunicar-li les seves pròpies idees, desitjos i sentiments. Ho valoro com un índex de subjectivitat quan el nen no s'expressa en funció del que l'altre espera d'ell sinó que és capaç de dir el que vol, el que no vol i el que sent, perquè sap que l'altre ho podrà sostenir i/o contenir.

3 - Semàntica

La semàntica tracta de tot el que fa referència al significat de la paraula i, per extensió, a l'estudi del significat dels signes lingüístics i de les seves combinacions.

Des del meu punt de vista és l'aspecte que ens dona més informació en relació a la capacitat de simbolització del nen.

3.1 - Comprensió verbal

La comprensió verbal està en relació amb la capacitat d'escolta, amb el nivell de llenguatge intern, que a la vegada té relació amb la capacitat de simbolització i amb l'organització del pensament. També depèn naturalment de la complexitat i del grau d'abstracció de la producció de l'emissor. En les preguntes d'aquest apartat hem intentat fer una progressió de dificultat tenint en compte aquests aspectes.

- Escolta quan se li parla? Escolta quan està centrat en la seva pròpia tasca o idea? Només escolta quan se li parla del que respon al seu interès? Del que té al cap en aquell moment?
- Sap assenyalar la mama i el papa? I d'altres persones properes?
- Respon preguntes de sí o no? Respon preguntes d'elecció, x o y? Respon preguntes obertes?
- Reconeix noms de coses o animals? De qualitats (gran/petit, dins/fora, bo/dolent...)?
- Comprèn el que fa referència a l'ara i a l'aquí? Comprèn algunes referències a vivències significatives per a ell, descontextualitzades? Comprèn qualsevol referència descontextualitzada al nivell de la seva edat?

- Comprèn quan se li anticipa una situació viscuda anteriorment? Comprèn quan se li anticipa una situació nova, no viscuda anteriorment? Quan se li transmeten coneixements? Comprèn les preguntes: Qui? Què? On? Amb qui? Amb què? Com? Quan? Perquè? Què passaria si...?

Es més fàcil valorar la comprensió quan un nen dona una resposta equivocada que quan un nen no respon. En aquest cas podem interpretar que el nen no ens ha entès, que està inhibit, que és molt ansiós i no pot atendre, que està poc connectat, etc. Trobem nens amb tendència a desconnectar que no poden escoltar, i/o nens que només escolten quan un tema és dins del seu interès. Altres nens no responen perquè no tenen prou recursos per fer-ho, tot i haver comprès la pregunta. Però també pot ser que no responguin perquè no saben que ho han de fer, ja que encara no coneixen el sentit comunicatiu i bidireccional del llenguatge. Això, tal com ja hem dit anteriorment, pot respondre a dificultats en el procés de diferenciació.

3.2 - Expressió

3.2.1 - Expressió (preverbal)

Em sembla important valorar l'expressió preverbal ja que veiem nens les famílies dels quals consulten per què no parlen, no diuen cap paraula o en diuen molt poques quan ja tenen l'edat per poder-ho fer. Ens interessa valorar si malgrat l'absència de llenguatge expressiu, el nen té desig de comunicar-se i ha trobat altres recursos per poder-ho fer.

- Té interès per comunicar-se amb l'altre? És expressiu?
- Es comunica amb el gest, amb la mímica?
- La seva expressió és un jargó? Autosensorial? Per imitar l'altre? Amb sentit comunicatiu? La seva expressió és un jargó amb alguna paraula significativa? Per imitar a l'altre? Perquè li manquen paraules i es recolza en la prosòdia? Amb intenció comunicativa? S'expressa amb un llenguatge propi, idiosincràtic?

- -Fa ecolàlies? Sempre? En quines situacions?

Alguns nens usen el gest i la mímica per transmetre la seva voluntat, els seus desitjos, els seus sentiments. És l'instrument que tenen al seu abast en aquell moment evolutiu. El gest no té qualitat representativa, ni substitutiva. Algunes vegades respon al funcionament omnipotent del nen ja que, tal com diu Coromines: "El gest és més omnipotent que la paraula. Ens en podem servir per entendre la criatura, però no convé estimular-lo".⁶

Un altre grup de nens usa un jargó. Aquest jargó pot tenir o no tenir intenció comunicativa. Pot ser que estigui al servei de l'autosensorialitat en nens amb un funcionament molt primitiu. També pot ser que tingui la funció d'imitar l'adult, en nens encara molt confosos amb l'altre. I també es pot donar el cas que el nen usi el jargó amb la intenció de comunicar alguna cosa a l'altre perquè ja ha copsat que l'emissió de sons serveix per transmetre significats però encara no ha copsat l'existència d'un codi compartit. D'altres nens usen un jargó que inclou alguna paraula significativa. Sembla que aquests nens disposen d'algun significat i es recolzen en la prosòdia. Quan hi ha intenció comunicativa pot ser una forma d'iniciar el llenguatge des de la imitació global de la frase o pot ser, com en el cas anterior, una imitació de l'adult sense intenció comunicativa.

Quan la imitació directa és mecànica (Ex.: com et dius? Resposta: com et dius?) es tracta d'una ecolàlia. Se sol donar en determinades etapes del procés evolutiu de nens amb dificultats de relació importants. També podem trobar l'ús d'ecolàlies en nens sense dificultats tan greus de relació però amb dificultats de diferenciació jo-no jo, nens que no rebutgen la relació però encara no han captat el sentit comunicatiu del llenguatge, fan ecolàlies, sobretot quan se'ls pregunta, ja que en la indiferenciació la pregunta no té sentit. També en poden fer quan no comprenen què se'ls diu. A mesura que evolucionen favorablement desapareixen les ecolàlies.

6. Coromines, J.: "Psicopatologia i desenvolupament arcaics" ed. Espaxs Pàg.183.

3.2.2 - Lèxic i discurs

La valoració del lèxic i del discurs ens aporta informació sobre la capacitat de conceptualitzar que està en relació amb la capacitat simbòlica del nen i amb la organització del seu pensament.

- S'expressa bàsicament amb onomatopeies?
- Diu mama i papa amb sentit propositiu?
- Només diu paraules lligades a una situació global (Ex.: adéu, ja està, anem...)?
- Usa bàsicament dítctics?
- Diu noms de "cosa"? en diversos contextos? Amb la cosa present? Sense la cosa present? Usa atributs? Verbs? Preposicions? Conjuncions? Pronoms? Ho fa en diferents contextos?
- Les seves produccions es refereixen només a l'ara i a l'aquí?
- Explica situacions viscudes sense un suport contextual? Es basa en la descripció de imatges mentals? Es recolza en la cronologia? Reprodueix diàlegs en estil directe? Pot explicar una situació de forma sintetitzada?
- Dona la informació necessària perquè l'altre pugui interpretar el significat de les seves produccions?
- Té dificultats d'evocació? Usa altres recursos per transmetre els significats?
- Reformula les seves produccions?
- Confon el significat de les paraules? O fa híper o hipo extensions de significats?
- Hi ha homogeneïtat en el nivell d'abstracció del seu lèxic?
- Usa frases fetes?

Pel que fa a l'expressió verbal el procés del desenvolupament del llenguatge, tot i ser particular de cada subjecte, ens permet establir diferents nivells en relació amb la simbolització.

En el desenvolupament de l'expressió apareix ben aviat l'onomatopeia perquè té una relació directa amb l'objecte, forma part d'ell mateix i no requereix capacitat simbòlica. Desperta l'interès del nen des de ben aviat. Tot seguit apareixen les primeres paraules, generalment són paraules lligades a una situació global i formen part d'aquesta situació, hi estan enganxades, no les representen. Ens referim a paraules o expressions com: ja està, anem, adéu, té... Paral·lelament pot aparèixer l'ús de dítctics que tenen una qualitat similar a la d'aquestes expressions i només tenen sentit en l'ara i l'aquí. No cal dir que des de molt aviat anomenen als seus referents afectius més propers (mama i papa), quan aquests són presents.

Posteriorment es produeix el descobriment que els objectes inanimats i animats tenen un significat per referir-s'hi i el nen comença a denominar quan l'objecte és present. La paraula encara està associada a l'objecte, com formant part d'aquest objecte, no el representa. És el que Hanna Segal anomena equació simbòlica.

El verb pot tenir diferents subjectes, diferents complements i diferents formes verbals. És un significat més variable que el significat referit a un objecte i té un significat menys concret. Malgrat això ben aviat apareixen verbs molt lligats a accions viscudes. No passa el mateix amb els verb atributius. Quan aquests verbs apareixen molt aviat hem de suposar que són usats per imitació diferida i de vegades incorporats en una fórmula apresada globalment (Ex.: "tarico" x està rico). Encara es fa més difícil l'ús de les preposicions, ja que tenen un significat més abstracte. Les conjuncions estableixen relació entre dues idees que impliquen processos de causa-efecte, de conseqüència, de condicionalitat, de temporalitat, etc., operacions mentals que requereixen un grau d'abstracció considerable. Finalment la dificultat d'alguns pronoms ve determinada per la doble representació que comporten, la substitució del nom que substitueix la persona o la cosa.

Els nens amb un trastorn del llenguatge que no són bons imitadors ometen aquests elements més abstractes, i els que són bons imitadors de vegades els afegeixen adequadament i en d'altres ocasions els inclouen quan no cal o substitueixen els uns pels altres.

Ja hem comentat reiteradament que l'expressió quan no té un suport ni contextual, ni visual requereix un pas endavant a nivell simbòlic. Tal com hem dit, en una primera etapa les experiències viscudes estan lligades a representacions mentals iconogràfiques. Les paraules que les descriuen estan associades a aquestes representacions, iconogrames que contenen en el seu si sensació i emoció. Posteriorment, quan el nen fa aquest pas endavant, les paraules poden substituir aquests iconogrames i el nen pot operar mentalment amb paraules-signes. Es poden donar de forma paral·lela diferents nivells d'expressió en un mateix discurs.

En un primer moment, per organitzar una narració, el nen busca el suport de l'ordre cronològic dels fets però posteriorment, a partir de diversos processos mentals, podrà sintetitzar, destacar la informació rellevant, desestimar la que no ho sigui i tindrà en compte la informació prèvia del receptor sobre aquell relat.

En els trastorns del llenguatge, la referència a situacions descontextualitzades suposa una gran dificultat. Per suplir les mancances en la simbolització, el nen que és un bon imitador es recolza en la imitació verbal diferida, i el que té dificultats a reproduir un model es recolza en aquest suport cronològic i ens fa pensar que descriu imatges mentals visuals concretes de les situacions viscudes. A partir de les estratègies esmentades, el nen transmet una informació poc clara, presenta dificultats d'evocació del lèxic i/o confusions semàntiques i li costa tenir en compte la informació prèvia del seu receptor.

Per altra banda, quan un nen té molt poca capacitat per imitar models verbals ens trobem amb expressions que reflecteixen de forma més clara el nivell de pensament i de llenguatge (trastorn fonològic sintàctic), però quan té habilitat per reproduir paraules i seqüències de paraules es fa més difícil conèixer el veritable nivell cognitiu i lingüístic (trastorn lèxic sintàctic). En aquest cas és

important valorar la homogeneïtat del nivell del lèxic. De vegades apareixen paraules abstractes que no corresponen al nivell lèxic global, són paraules usades per imitació diferida, amb desconeixement del seu significat.

Les dificultats d'evocació són pròpies d'ambdós trastorns del llenguatge, el nen amb trastorn fonològic-sintàctic ho reflecteix en la pobresa lèxica i el nen amb trastorn lèxic sintàctic en dificultats d'evocació, en estratègies per compensar-les i en confusions semàntiques. No té la paraula a la seva ment o la té desdibuixada i moltes vegades li cal dir-la i escoltar-la per reformular-la, fins i tot diverses vegades. No la té clara i completa al cap. Mira de reconèixer-la, tot escoltant-la.

L'ús de frases fetes pot ser també una estratègia per compensar les esmentades dificultats. Igualment l'ús de frases o expressions apreses globalment, constituïdes per paraules que només són usades en les esmentades expressions (Ex.: motona x molta estona. Cap de les dues paraules és usada en d'altres contextos.)

4- Morfosintaxi

És la part de la gramàtica d'una llengua que estudia els mecanismes de formació de mots i frases. Ens dona informació sobre l'organització del pensament, la capacitat d'imitació diferida i sobre la integració de regles morfosintàctiques. És més difícil relacionar la morfosintaxi amb la capacitat simbòlica ja que la imitació i d'altres factors hi juguen un paper important en la seva adquisició i ens podem confondre. Malgrat tot, hi ha alguns indicis que ens orienten en aquest sentit.

- Fa paraula-frase?
- Fa expressions de dues paraules? Amb verb? Sense verb?
- Fa expressions de dues o més paraules amb relació semàntica? Amb relació sintàctica?
- Fa frases simples? Amb flexió verbal? Sense flexió verbal?

- Fa marques de gènere i nombre?
- Utilitza preposicions adequadament? En diferents contextos?
- Utilitza pronoms adequadament? En diferents contextos?
- Fa frases complexes? Causals? Condicionals? Temporals?
- Quina és la longitud mitjana de les seves produccions?
- Reprodueix frases globalment? Reprodueix frases fetes?
- Repeteix molt una mateixa estructura?
- Reformula sovint l'estructura després d'escoltar-se?
- Usa l'estructura o elements de la frase de l'interlocutor per organitzar les seves expressions?
- Hi ha homogeneïtat en relació amb el nivell morfosintàctic de les seves produccions?

Les successives etapes en l'evolució del desenvolupament del llenguatge en relació amb la morfosintaxi també són un índex per orientar-nos sobre la capacitat simbòlica. Per exemple, és clar que no suposa un mateix nivell d'abstracció juxtaposar idees que sintetitzar-les en una frase complexa, ni requereix la mateixa capacitat d'abstracció fer una frase simple que una frase condicional. Aquest suposa imaginar un fet i la possible conseqüència d'aquest fet. Igualment les frases temporals requereixen un domini del temps i la possibilitat del record o l'anticipació de determinats fets o situacions. És clar que també hi intervindrà la complexitat semàntica del contingut. Però ja hem dit que intentem separar els diferents aspectes del llenguatge per fer-ne una anàlisi i posteriorment una síntesi.

No m'entretindrà en la progressió evolutiva de la morfosintaxi perquè crec que queda força reflectida en els ítems de l'esquema anterior.

Ara bé, voldria valorar novament el pes important de la imitació en l'adquisició de la morfosintaxi. El nen amb bona capacitat per imitar models però

amb un baix nivell de simbolització pot fer algunes o moltes frases correctes a nivell morfosintàctic. Caldrà veure si hi ha homogeneïtat entre el nivell morfosintàctic de les produccions. En els casos esmentats sovint trobem en el mateix discurs frases completes i ben organitzades juntament amb d'altres mal estructurades. Ho veiem en nens amb un trastorn lèxic-sintàctic, en el qual la sintaxi està aparentment més conservada i la semàntica reflecteix més clarament les mancances a nivell simbòlic. Aquests nens tenen unes estratègies per organitzar les seves produccions com poden ser: la reproducció de frases fetes o apreses globalment, l'ús de l'estructura del seu interlocutor per organitzar les pròpies produccions, l'abús d'una mateixa estructura, la repetició de les seves produccions amb l'objectiu d'escoltar-les per saber si "sonen" bé com faria el músic que toca d'oïda i corregir-les, etc.

5- Fonologia i fonètica

La fonologia és la branca de la lingüística que estudia els elements fònics, tenint en compte el seu valor distintiu i funcional.

L'expressió verbal es construeix també amb l'adquisició progressiva de la fonètica i la fonologia. La capacitat d'imitació directa i diferida hi juguen un paper important. Ja hem parlat anteriorment de com es van adquirint aquestes capacitats i tots coneixem les habilitats instrumentals que ho fan possible. Ara bé, hi ha altres aspectes implicats en el fet que el nen pugui dir i recordar una paraula correctament que estan relacionats amb els temes tractats en aquest article.

- Les produccions són intel·ligibles? Mai? De vegades? Sempre?
- Milloren quan se li dona un model? Millora amb l'objecte o la imatge presents?
- Conserva el nombre de síl·labes i la prosòdia?
- Té patrons estables i precisos de la paraula?

- Quins processos de simplificació predominen?
- S'autocorregeix? Fa diverses aproximacions?

Fonètica és la branca de la lingüística que estudia com es produeixen els sons de la parla.

- Quins fonemes apareixen a les seves produccions?
- Fa errades sistemàtiques?
- Fa fonemes paràsits?

Sovint veiem nens que poden imitar un model, però si no se'ls dona no són capaços d'evocar la paraula o en fan una producció distorsionada i variable. No tenen la paraula en la seva ment o només en tenen algun tret poc precís i poc estable. Tal com hem comentat en l'apartat del lèxic, aquesta dificultat fa referència a la capacitat de retenir i evocar signes, operació mental que depèn de la capacitat simbòlica.

Pel que fa a la fonologia, el nen petit imita en funció de la seva capacitat d'impregnació auditiva i, més endavant a través del contrast entre els significats i mitjançant la percepció auditiva va prenent consciència de les diferències entre els fonemes.

Conclusions

La clínica situa davant dels logopedes, dels psicòlegs, dels metges i d'altres professionals, nens amb dificultats més o menys importants en l'adquisició i el desenvolupament del llenguatge. Aquests nens poden estar desvitalitzats, inquiets, excitats, poden ser inhibits, impulsius, regressius, potser no poden escoltar, no contesten, o no paren de parlar. Des del meu punt de vista els diagnòstics del llenguatge han d'anar associats a un diagnòstic mèdic i/o psicològic.

Tenint molt en compte la complexitat del llenguatge i la gran quantitat de factors que intervenen en la seva adquisició, m'he centrat en els processos

de diferenciació i de simbolització, ambdós necessaris per a un desenvolupament harmònic i per accedir a un llenguatge propi i simbòlic. Mitjançant aquest llenguatge, el subjecte podrà posar paraules a les pròpies idees i sentiments, contenir o retardar les satisfaccions pulsionals, o sigui, esperar, contenir-se, pensar, i també podrà diferenciar la fantasia de la realitat. El llenguatge estarà en relació dinàmica amb el pensament, permetrà la comunicació amb els altres i serà el vehicle bàsic pels aprenentatges.

Crec que la valoració qualitativa d'una mostra de llenguatge durant el transcurs d'una activitat lliure és una bona manera d'obtenir informació, juntament amb la valoració del joc i de la història clínica. Amb la col·laboració d'altres professionals, ens permet comprendre millor el funcionament psíquic i lingüístic del nen amb dificultats en el llenguatge i orientar el tractament.

Albamonte, M.A.; Bermejo, V.; Ferrándiz, C.; Guijarro, F.; Palop M.D. y Sánchez, M.: “La importancia de la simbolización en los procesos de aprendizaje”: Ponencia presentada en el V Congreso Nacional de la Sociedad Española de Psiquiatría y Psicoterapia del Niño y del Adolescente. Vitoria, 1991.

Álvarez, A.: “Els nens negligits: psicoteràpia de la manca d'integració i de l'inconscient invalidat”: *Volum d'hivern de la Revista Catalana de Psicoanàlisi*, 2016.

Coromines, J.: *Psicopatologia i desenvolupament arcaics. Assaig psicoanalític*. Espaxs, Barcelona, 1991.

Grimalt, A.: “Algunes idees sobre el desenvolupament psicològic infantil en el pensament de Bion”: *Revista Catalana de Psicoanàlisi*. Vol. VII (núm. 2), Barcelona, 1990.

Grimalt, A.: *Processos mentals primaris: transformació de l'experiència emocional*. Cap 1. Processos mentals primaris. Fundació Orienta, 2008.

Grimalt, A.: “De l'eclipsi de la sensació a l'alba del pensament: Algunes consideracions sobre registres primitius de l'experiència emocional”: *Revista Catalana de Psicoanàlisi*. Vol. 30 núm. 1, 2013.

Klein, M.: *La importancia de la formación de símbolos en el desarrollo del yo*. Obras completas. Vol II, Paidós, Buenos Aires, 1916.

Martínez Celdrán, E.: *Lingüística. Teoría y aplicaciones*. Masson, 1998.

Sanchís, A.R.: “De l'autosensorialitat a la paraula en contextos interactius”: *Revista de l'associació catalana d'atenció precoç*, N° 33, 2012.

Segal, H.: *Introducción a la obra de Melanie Klein*. Paidós, Barcelona, 1993.

Siguan, M.; Colomina, R.; Vila, I.: *Metodología per a l'estudi del llenguatge infantil*. Eumo, Vic, 1986.

Viloca, L.; Avilés, P.; Viudes, E.: “Los precursores de la simbolización en los niños autistas”: V Congreso Internacional autismo-Europa, Escuela Libre Editorial, tomo I, Barcelona, 1996.

Viloca, Ll.; Coromines, J.: “L'ansietat catastròfica: Procés de simbolització i d'interpretació”. Cap. 3.: *Processos mentals primaris*. Fundació Orienta, 2008.

Winnicott, D.W.: *Realidad y juego*. Gedisa editorial, 1971.